

Ткач У. В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6201-1555>

Даниленко-Кульчицька В. А.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародного туризму і готельного бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7718-5467>

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У статті визначено, що особа з інвалідністю є споживачем послуг інклюзивного туризму. Інклюзивний туризм виступає потужним засобом реабілітації, можливістю оздоровлення, спілкування з людьми, ліквідації наявних психологічних бар'єрів, отримання психологічного задоволення від різних занять. Розглянуто, також, сутність поняття інклюзивний туризм, визначено його роль для реабілітації осіб з інвалідністю. Виявлено нормативно-правові акти, які регулюють надання туристичних послуг особам з інвалідністю. Розглянуто наявні підходи, які використовуються для надання туристичних послуг особам з інвалідністю. Розглянуто роль застосування інклюзивного туризму в якості фактора соціальної інтеграції в суспільство. Виявлено проблеми, що виникають у зв'язку із наданням туристичних послуг особам з інвалідністю, та оцінено перспективи вирішення визначених проблем у майбутньому. Підведено підсумки проведеного дослідження та визначено необхідність продовження проведення досліджень з обраної тематики у майбутньому.

Ключові слова: туристичні послуги, туристична інфраструктура, інклюзивний туризм, особи з інвалідністю, фактори соціальної інтеграції.

Uliana Tkach, Viktoriia Danylenko-Kulchytska
West Ukrainian National University

INCLUSIVE TOURISM AS A FACTOR OF SOCIAL INTEGRATION: MODERN APPROACHES AND CHALLENGES IN ENSURING THE ACCESSIBILITY OF TOURISM SERVICES FOR PEOPLE WITH DISABILITIES

Introduction. Inclusive tourism serves as a significant means of rehabilitation and social integration for individuals with disabilities. It facilitates health improvement, social interaction, the reduction of psychological barriers, and offers psychological satisfaction through various activities. This concept emphasizes collaboration among stakeholders in the tourism sector to ensure accessibility in terms of mobility, vision, hearing, and cognition, thus creating inclusive environments.

Purpose. The article aims to explore the concept of inclusive tourism, highlight its rehabilitative role for individuals with disabilities, and assess its broader significance in fostering societal integration. Additionally, it identifies the legal and normative frameworks governing accessible tourism and evaluates current practices and approaches in demand among people with disabilities. **Methods.** The study involves an analysis of normative legal acts, existing approaches to inclusive tourism, and the role of tourism enterprises in offering medical and rehabilitation services. It also evaluates the social and emotional benefits of inclusive tourism for individuals with disabilities and its broader implications for society. **Results.** The research identifies significant potential in inclusive tourism, noting its benefits for tourists, businesses, and society at large. Challenges related to the provision of tourist services for individuals with disabilities are outlined, alongside the evaluation of prospects for addressing these issues. The study highlights the importance of tourism in empowering individuals with disabilities as active members of society, promoting societal stability and cohesion. **Conclusion.** Inclusive tourism plays a vital role in rehabilitation and social integration, addressing the needs of individuals with disabilities while contributing to societal development. Continued research is necessary to address existing challenges and enhance the effectiveness of inclusive tourism in fostering social communication and integration.

Key words: tourist services, tourist infrastructure, inclusive tourism, persons with disabilities, factors of social integration.

Постановка проблеми та її актуальність. На туристичних ринках багатьох країн світу відбуваються значні зміни. До загального туристичного простору залучені особи з інвалідністю, а розробка спеціальних туристичних програм з урахуванням доступності для цієї категорії туристів створює рівні можливості для реалізації прав кожної людини на відпочинок.

Туризм для такої категорії людей в Україні є порівняно новим напрямом діяльності, його соціальна значимість зумовлена, зокрема, тим, що кількість осіб із різними видами інвалідності постійно зростає. Саме тому необхідно розвивати туристичну інфраструктуру, щоб надавати більше можливостей особам з інвалідністю для подорожей, що сприятиме більшому рівню соціальної інтегрованості осіб з інвалідністю в сучасному суспільстві. Все вищезазначене і визначає актуальність обраної тематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обрана тематика яскраво відображена у працях таких науковців, як Н.В. Білоусова [4, с. 205–213], С.Я. Бугіль [5, с. 79–99], Н.М. Влащенко [6, с. 122–126] та Л.А. Нохріна [8, с. 70–72] та у працях інших авторів.

Вищевказані автори розглядали роль інклюзивного туризму як фактора соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в сучасне суспільство. Незважаючи на активний розгляд обраної тематики у працях вищезазначених авторів, їм не вдалося віднайти найефективніший підхід застосування інклюзивного туризму для забезпечення активної соціальної взаємодії осіб з інвалідністю зі здоровими людьми у суспільстві.

Метою дослідження є визначення ролі інклюзивного туризму як фактора соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в сучасне суспільство.

Для виконання поставленої мети необхідно реалізувати ряд завдань дослідження:

- розглянути сутність поняття інклюзивний туризм та визначити його роль для реабілітації осіб з інвалідністю;
- виявити нормативно-правові акти, які регулюють надання туристичних послуг особам з інвалідністю;
- розглянути наявні підходи, які використовуються до надання туристичних послуг особам з інвалідністю;
- визначити види туризму, які користуються попитом осіб з інвалідністю та оцінити їх роль задля надання їм послуг лікувально-реабілітаційного характеру;
- розглянути роль застосування інклюзивного туризму в якості фактора соціальної інтеграції в суспільстві;
- виявити проблеми, що виникають у зв'язку із наданням туристичних послуг особам з інвалідністю,

та оцінити перспективи вирішення визначених проблем у майбутньому.

Об'єктом дослідження є інклюзивний туризм як вид туризму. Предметом дослідження визначено роль інклюзивного туризму як фактора соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в сучасне суспільство. В якості методів дослідження використано наступні методи, такі як аналіз даних, порівняльний аналіз та системний, залучення яких дозволяє визначити роль інклюзивного туризму як фактора соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в сучасне суспільство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під інвалідністю розуміються фізичні, розумові або сенсорні дефекти, за яких людина не може самостійно забезпечити повністю або частково потреби нормального особистого і соціального життя. Інклюзивний туризм — нове соціокультурне явище, яке відрізняється низьким ступенем вивченості та передбачає застосування спеціальних зручностей, створених на пляжах, в готелях і транспорті для осіб з інвалідністю [4, с. 208]. Для регулювання різних аспектів інклюзивного туризму застосовуються наступні нормативно-правові акти, такі як:

– Закон України «Про туризм», що визначає права та можливості осіб, які планують подорожувати [1];

– Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», яке визначає вимоги, які мають бути виконані для забезпечення відпочинку осіб з інвалідністю [2].

Розглянемо наявні підходи, які використовуються для надання туристичних послуг особам з інвалідністю. Медична модель як підхід до формування законодавства, соціального забезпечення щодо потреб людей з інвалідністю широко застосовується в Україні. Життєві проблеми осіб з інвалідністю при такому розумінні розглядають як хворобу чи вроджений дефект, які потребують лікування та медичної реабілітації. Соціалізація осіб з інвалідністю не є кінцевою метою за такого підходу, за межами уваги залишаються проблеми наскрізної освіти, профільної підготовки фахівців з числа студентів з інвалідністю, їх працевлаштування та соціальної адаптації.

Реабілітаційна модель виокремилась з медичної. Її прихильники розглядають осіб з інвалідністю як таких, хто потребує послуги реабілітологів. Саме тут виникла і широко застосовується «працетерапія» як метод сучасної професійної реабілітації та шлях адаптації до життя у суспільстві.

Моральна модель має історичні корені, коли інвалідність роз'ясняли сімейним покаранням за гріхи попередніх поколінь і трактували як особисту трагедію, що зумовлює повну ізоляцію особи

з інвалідністю від суспільства. Цей підхід вже не використовують на державному рівні. Благодійна модель широко застосовується в діяльності благодійних організацій, коли особу з інвалідністю вважають жертвою життєвих обставин, трагедій, а умови її виживання створюються тільки за адресної допомоги та співчуття. За цією концепцією особа з інвалідністю в соціальних функціях потребує догляду, допомоги, тому що не є спроможною владнати свої справи самостійно [3, с. 22].

У центрі соціального підходу до інвалідності в рамках розробки сприятливих практик для інклюзивного туризму ґрунтується на восьми принципах, а саме:

- повага до притаманної гідності;
- індивідуальна автономія, включаючи свободу робити власний вибір і незалежність людей;
- недискримінація;
- повна та ефективна участь і включення в суспільство;
- повага до відмінностей і прийняття осіб з інвалідністю як повноцінних членів суспільства;
- рівність між чоловіками та жінками й повага до здібностей дітей з інвалідністю.

Вищезазначені моделі надання послуг інклюзивного туризму дозволяють визначити його роль для різнобічного розвитку осіб з інвалідністю. Інклюзивний туризм відіграє значну роль у покращенні якості життя осіб з інвалідністю, а саме підвищує мобільність і незалежність цієї групи осіб. Сприяючи соціальній інтеграції, інклюзивний туризм руйнує соціальні бар'єри та сприяє створенню різноманітної та відкритої спільноти.

Участь у культурних і розважальних заходах збагачує культурний досвід і підвищує самооцінку. Розвиток інклюзивного туризму сприяє економічній участі шляхом створення нових робочих місць і підвищення фінансової незалежності цієї групи населення. Загалом, інклюзивний туризм сприяє створенню більш інтегрованого та справедливого суспільства, де кожна особа з інвалідністю має можливість повною мірою насолоджуватися життям. Як засіб соціалізації інклюзивний туризм має особливості. Цей вид туризму забезпечує рухову активність, яка має велике значення для розвитку організму, оскільки завдяки своїй організації туризм підтримує стан фізичного здоров'я.

Інклюзивний туризм надає можливості для розвитку особистості. Знання історії, культури, побуту інших народів несуть у собі великий гуманітарний потенціал, збагачують людину, розширюють її кругозір. Гуманітарне значення туризму полягає не тільки в його пізнавальній, а й у миролюбній спрямованості, а й в інтелектуально-виховному впливі на особистість, особливо на молоде покоління.

Це допомагає налагодити дружні взаємовідносини з жителями інших регіонів і країн. Інклюзивний туризм є недовикористаним національним ресурсом, який має стати глибоким джерелом відновлення суспільства. Розроблений проєкт інклюзивного туризму стане невід'ємною частиною соціальної інтеграції та реабілітації осіб з інвалідністю, що буде процесом підготовки їх до входження в суспільство.

Надання послуг інклюзивного туризму здійснюється на засадах концепції доступності для всіх людей. Доступність має бути суттєвим аспектом етичної туристичної практики, і її слід справедливо розглядати не як теоретичний вибір чи нішеву тему, а скоріше як універсальну систему цінностей управління туризмом. Доступний туризм створює повноцінне комунікаційне середовище та допомагає людям з інвалідністю інтегруватися в суспільство шляхом встановлення соціальних контактів та розподілу соціальних ролей. Це сприяє пізнанню світу та знайомству з новими людьми. Екологічні аспекти туризму – соціалізуючий фактор, який сприяє позитивному психоемоційному стану. Завдяки цьому виду туризму відбувається оволодіння психологічними та культурними видами діяльності, що дозволяє придушувати емоційні переживання [5, с. 86].

Критерій доступності забезпечується тим, що вхід до готелю може забезпечити особам з інвалідністю легкість переходу, а також повинен бути доступ на ліфті для дитячих колясок або колясок для сімей з дітьми. Таким чином, інклюзивний туризм – не лише забезпечення інвалідів спеціальними візками, а й виготовлення тижневих покажчиків для осіб з інвалідністю зору, встановлення системи субтитрів на телебаченні для людей із вадами слуху, а також формування меню для хворих на діабет та інші хвороби.

З точки зору соціальної інституції глибина та повнота соціологічних досліджень у сфері туризму не повною мірою проведена. Інклюзивний туризм є найменш вивченим напрямком туризму для осіб з інвалідністю. Цей вид туризму в даний час є принципово новим і динамічно розвивається. Висока соціальна значущість туризму для осіб з інвалідністю зумовлена тим, що відносна та абсолютна чисельність осіб з інвалідністю суттєво не змінюється у бік цього чисельного скорочення. Невелика та недостовірна інформація про стан осіб з інвалідністю в регіоні, а також досвід надання ефективних туристичних послуг можуть стати перешкодою для розуміння наявних проблем. Володіння інформацією про кількість осіб з інвалідністю та умови їхнього життя може сприяти посиленню ефективності зусиль, спрямованих на усунення міжособистісних бар'єрів і бар'єрів у наданні послуг. Вирішення цих проблем допоможе активніше брати участь у громадському житті.

Особи з інвалідністю стикаються з численними проблемами в туристичному секторі. Важкодоступність інфраструктури, відсутність пандусів та підйомників ускладнює пересування осіб з інвалідністю. Обмежена інформація про доступність туристичних атракцій і висока вартість спеціалізованих послуг є важливими проблемами сучасного суспільства. Крім того, некомпетентний персонал та відсутність пристосованого транспорту ще більше ускладнюють процес пересування осіб з інвалідністю. Соціальна необізнаність і відсутність спеціалізованих розваг перешкоджають їхньому туристичному досвіду. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що включає створення доступної інфраструктури, підвищення кваліфікації персоналу, розвиток доступної інформації та підвищення суспільної обізнаності осіб з інвалідністю [6, с. 125].

Україна на початковому етапі свого розвитку у сфері інклюзивної туристичної реабілітації осіб з інвалідністю вже відіграє важливу роль у контексті комплексного підходу до інтеграції цільової аудиторії в соціальне середовище, що є вагомим фактором у європейському контексті. Незважаючи на початкові обмеження, особи з інвалідністю виявляють активність та зацікавленість у доступі до сучасних туристичних послуг. Наразі, хоча деякі громадські організації надають подібні послуги, це робиться непослідовно та без належного врахування індивідуальних реабілітаційних потреб. Питання реабілітації постає гостро не лише для осіб з інвалідністю, а й для тих, хто став учасником або постраждав внаслідок військових подій в Україні [7].

На наступному етапі розробки планується дослідження та розробка маршрутів подорожей з головною вимогою – доступність таких місць для осіб з інвалідністю. Крім того, для реабілітації туристів передбачається впровадження послуг з професійної підготовки та працевлаштування, що відкриє нові можливості та самореалізацію для осіб з інвалідністю. Такий комплексний підхід ставить перед Україною завдання системного розвитку інклюзивного туризму та повноцінного оздоровлення з урахуванням потреб різних груп населення. Ключовими факторами, що сприяють адаптації осіб з інвалідністю при використанні інклюзивного туризму, є засоби до існування, відпочинок та реабілітація, соціалізація і спілкування.

Надання послуг інклюзивного туризму ускладнилося у зв'язку із початком військових подій на території України. Загальна небезпека, пов'язана з військовим конфліктом, ускладнює будь-які спроби розвитку туризму, в тому числі інклюзивного. За таких обставин важливо зосередитися на відновленні миру та стабільності перед тим, як активно розвивати туристичний сектор у інклюзивному контексті [9, с. 79].

Популярність інклюзивного туризму може з'явитися в контексті зусиль з відновлення інфраструктури та можуть включати створення або пристосування об'єктів для забезпечення доступності для всіх туристів, у тому числі для осіб з інвалідністю. Це може включати будівництво доступних готелів, ресторанів, музеїв та надання інших послуг, які задовольняють потреби осіб з інвалідністю.

Роль громадянського суспільства та некомерційних організацій у відновленні та підтримці інклюзивного туризму є вирішальною. Ініціативи щодо підтримки та розвитку туризму, який задовольняє потреби різних груп населення, можуть сприяти залученню туристів та сприянню економічному відновленню постраждалих регіонів. Загальний успіх інклюзивного туризму після війни в Україні визначатиметься не лише рівнем відновлення інфраструктури, а й наявністю у туристів інтересу до відвідування та підтримки цих регіонів. Активна допомога у відновленні інфраструктури надається об'єднаними територіальними громадами. У контексті туризму для людей з інвалідністю об'єднані територіальні громади (ОТГ) відіграють важливу роль у сприянні їх соціальної інтеграції та забезпеченні доступу до туристичних можливостей. ОТГ можуть ініціювати проекти розвитку туристичної інфраструктури, що враховує потреби людей з різними видами інвалідності. До них належать будівництво доступних готелів, пандусів, адаптованого транспорту та інших об'єктів.

ОТГ можуть сприяти організації туристичних заходів та екскурсій, які відповідають потребам та інтересам людей з інвалідністю. Це можуть бути спеціальні туристичні маршрути, екскурсії зі спеціальним спорядженням та інші заходи. Вони можуть організовувати навчання персоналу готелів, ресторанів, туристичних агенцій та інших суб'єктів господарювання з метою якісного обслуговування людей з інвалідністю. Вони можуть рекламувати туристичні послуги та пам'ятки для цієї категорії туристів, щоб привернути більше уваги цільової аудиторії та збільшити їх участь у туризмі.

ОТГ можуть налагодити партнерські відносини з організаціями громадянського суспільства, які працюють у сфері підтримки людей з інвалідністю, для спільної розробки та реалізації проектів інклюзивного туризму. Вони мають потенціал стати вагомими каталізаторами створення доступного та інклюзивного туристичного середовища, що сприяє соціальній інтеграції людей з інвалідністю у сучасному суспільстві.

Інвестиції в туризм для осіб з інвалідністю можуть мати значні соціальні та економічні наслідки для суспільства. Інвестиції в адаптацію туристичної інфраструктури для них створять більш доступ-

ні готелі, ресторани, транспорт та інші туристичні об'єкти. Інвестиції в навчання персоналу та професійні програми покращать якість обслуговування осіб з інвалідністю, забезпечуючи їм більш комфортні та приємні враження.

Інвестиції в дослідження та розробку нових технологій та інноваційних рішень для інклюзивного туризму можуть створити нові послуги та можливості для цієї категорії туристів. Інвестиції в маркетинг та просування інклюзивного туризму допоможуть привернути увагу до цього сектору та підвищити його популярність серед осіб з інвалідністю.

Інвестиції в програми та ініціативи, спрямовані на підтримку соціальної інтеграції осіб з інвалідністю через туризм, можуть допомогти зменшити соціальну дистанцію та збільшити їх участь у житті суспільства. Отже, інвестиції в туризм для осіб з інвалідністю сприятимуть створенню більш інклюзивного, справедливого та рівноправного суспільства та розвитку індустрії туризму в цілому. Диверсифікація туризму для осіб з інвалідністю є важливим аспектом створення інклюзивного середовища, яке враховує потреби та бажання цієї категорії туристів.

Надання різноманітних туристичних послуг і пропозицій дозволить особам з інвалідністю обрати варіанти, які найкраще відповідають їхнім потребам і вподобанням. Це може включати доступ до різних видів рекреаційної діяльності, культурних заходів, екскурсій та інших форм розваг. Необхідно створювати адаптовані маршрути та тури, які враховують потреби осіб з різними видами інвалідності (наприклад, маршрути для людей з вадами зору, маршрути відвідування занедбаних об'єктів архітектури для людей з обмеженими можливостями пересування тощо).

Інвестиції в будівництво та підтримку спеціалізованих інфраструктурних об'єктів, таких як адаптовані готелі, пляжі, парки, атракціони та інші туристичні об'єкти, які відповідають потребам цієї аудиторії, мають вирішальне значення. Важливо розробити освітні та навчальні програми для туроператорів, готелів та інших постачальників послуг, щоб підвищити їхню обізнаність і здатність обслуговувати осіб з інвалідністю.

Співпраця з організаціями громадянського суспільства та представниками громад може допомогти визначити потреби та вподобання цільової

аудиторії та відповідно розробити програми. Загалом, диверсифікація туризму для осіб з інвалідністю сприяють створенню більш інклюзивного та доступного туристичного середовища, дозволяючи цій категорії людей брати активну участь у соціальному житті та культурному обміні [8, с. 72].

Морський туризм для осіб з інвалідністю є важливим напрямком, який сприяє їх соціальній інтеграції та забезпечує доступ до різноманітних рекреаційних можливостей. Цей вид туризму дозволяє туристам насолоджуватися красою моря, сонця та пляжів, а також брати участь у різноманітних морських пригодах та екскурсіях. Деякі круїзні компанії та туроператори пропонують адаптовані круїзи та морські подорожі для осіб з інвалідністю, використовуючи спеціальний транспорт з ліфтами, широкими дверима та іншими зручностями. Багато готелів і портових міст прагнуть забезпечити доступність для людей з різними видами інвалідності, встановлюючи пандуси, спеціальні підйомники. Крім того, деякі круїзні компанії пропонують адаптовані екскурсії та розваги на борту для такої групи туристів, що дозволяє їм насолоджуватися морськими пригодами та досліджувати нові місця разом з іншими туристами. Морський туризм є важливим чинником соціальної інтеграції такої групи туристів, розширення можливостей для дозвілля, розвитку та спілкування.

Висновки. Інклюзивний туризм є важливим явищем для осіб з інвалідністю, який включає в себе пізнання навколишньої дійсності та процес відпочинку, а також можливість здійснення більш повноцінної соціалізації у сучасне суспільство. Сприяння розвитку туризму є важливим для таких людей як засіб активізації рухових функцій, підтримки фізичної форми, мобілізації внутрішніх ресурсів і відновлення психоемоційного стану. З кожним роком чисельність осіб з інвалідністю, які звертаються для отримання туристичних послуг, збільшується. Відповідно необхідно розвивати туристичні послуги для осіб з інвалідністю. Оскільки, віднайти найефективнішу модель надання послуг інклюзивного туризму так і не вдалося, то необхідно продовжувати досліджувати різноманітні аспекти з обраної тематики, щоб надавати можливість особам з інвалідністю гідно відпочити та соціалізуватися у сучасному суспільстві.

Література:

1. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 (ред. від 01.01.2024) № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2024).
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» від 14.04.2021 № 366-2021-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10> (дата звернення: 30.10.2024).
3. Безугла Л.С., Белобородова М.В., Герасименко Т.В. Формування інклюзивно-реабілітаційного туризму в Україні. *Інновації та технології в сфері послуг і харчування*. 2022. № 2 (6). С. 20–25.

4. Белоусова Н.В. Теоретичні аспекти розвитку інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні. *Географічні науки*. 2018. № 9. С. 205–213.
5. Бугіль С.Я. Розвиток інклюзивного туризму в Україні як засобу соціальної реабілітації людей з обмеженими можливостями. *Інтернаука*. 2020. № 21. С. 79–99.
6. Влащенко Н.М. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 122–126.
7. Інклюзивний туризм для осіб з інвалідністю. URL: <https://www.ispf.gov.ua/news/inklyuzivniy-turizm-dlya-osib-z-invalidnistyu> (дата звернення: 30.10.2024).
8. Нохріна Л.А. Інклюзивний туризм: соціально-економічні аспекти розвитку. *Інтернаука*. 2018. № 19. С. 70–72.
9. Тищенко С.В., Чернишова Т.М., Осіпчук А.С. Туризм як засіб психологічної та соціальної підтримки груп ризику та людей з особливими потребами. *Економіка та управління національним господарством*. 2021. № 51. С. 73–81.

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» vid 15.09.1995 (red. vid 01.01.2024) № 324/95-VR [Law of Ukraine “On Tourism” as amended on January 1, 2024, No. 324/95-VR]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed October 30, 2024).
2. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii iz stvorennia bezbar'ier-noho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku» vid 14.04.2021 № 366-2021-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On the approval of the National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030,” No. 366-2021-p]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10> (accessed October 30, 2024).
3. Bezugla L. S., Bieloborodova M. V., and Herasymenko T. V. (2022) “Formuvannia inkliuzyvno-reabilitatsiinoho turizmu v Ukraini [Formation of inclusive rehabilitation tourism in Ukraine]. *Innovatsii ta tekhnologii v sferi posluh i kharchuvannia*, no. 2 (6), pp. 20–25.
4. Bielousova, N. V. (2018) Teoretychni aspekty rozvytku inkliuzyvnoho reabilitatsiino-sotsialnoho turizmu v Ukraini [Theoretical aspects of the development of inclusive rehabilitation and social tourism in Ukraine]. *Heohrafichni nauky*, no. 9, pp. 205–213.
5. Buhil S. Ya. (2020) Rozvytok inkliuzyvnoho turizmu v Ukraini yak zasobu sotsialnoi reabilitatsii liudei z obmezhenymy mozhlyvostiamy [Development of inclusive tourism in Ukraine as a means of social rehabilitation of people with disabilities]. *Internauka*, no. 21, pp. 79–99.
6. Vlashchenko N. M. (2018) Problemy ta perspektyvy rozvytku infrastruktury dlia potreb inkliuzyvnoho turizmu [Problems and prospects of infrastructure development for the needs of inclusive tourism]. *Biznes Inform*, no. 9, pp. 122–126.
7. Inkliuzyvnyi turizm dlia osib z invalidnistiu [Inclusive tourism for persons with disabilities]. Available at: <https://www.ispf.gov.ua/news/inklyuzivniy-turizm-dlya-osib-z-invalidnistyu> (accessed October 30, 2024).
8. Nokhrina L. A. (2018) Inkliuzyvnyi turizm: sotsialno-ekonomichni aspekty rozvytku [Inclusive tourism: socio-economic aspects of development], *Internauka*, no. 19, pp. 70–72.
9. Tyshchenko S. V., Chernyshova T. M., and Osipchuk A. S. (2021) Turizm yak zasib psykholohichnoi ta sotsialnoi pidtrymky hrup ryzyku ta liudei z osoblyvymy potrebamy [Tourism as a means of psychological and social support for risk groups and people with special needs], *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*, no. 51, pp. 73–81.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2024 р.